

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XXIV. 1937.

AMSTERDAM

P. A. HEMERIJCK

(A. T. KLEEREKOOPEL)

1937.

Buitenlandsche „Vereeringen" aan afgezanten der Staten-Generaal toegekend.

In *Jaarboek* 1936 gaf ik de geschiedenis van de penningen, door de Staten-Generaal sedert 1628 toegekend o.a. aan de buitenlandsche Gezanten bij hun vertrek uit de Nederlanden en aan de vertegenwoordigers der buitenlandsche mogendheden met een bijzondere zending naar deze gewesten afgevaardigd. Misschien is het niet van belang ontbloot in het kort na te gaan, welke „vereeringen" tot het einde der 18de eeuw aan onze vertegenwoordigers bij vreemde mogendheden en aan door de Staten-Generaal afgevaardigden met een bijzondere zending bij hun vertrek na het einde dier zending werden toegekend.

Werden hier te lande schier uitsluitend steeds *penningen* geschonken, dit was in het buitenland slechts zeer zelden het geval, meest waren het luxe voorwerpen (doozen, ringen, met edelsteen versierde portretten of kunstvoorwerpen), die werden aangeboden. Als aanvulling op mijn bovengenoemde bijdrage kwam mij de opname er van in dit *Jaarboek* wel gewenscht voor, al zal de lezer er weinig numismatisch nieuws in vinden.

Waarschijnlijk waren de Staten-Generaal oorspronkelijk bevreesd, dat het aannemen van „vereeringen" aanleiding zou kunnen geven tot het ontstaan van misbruiken en hunne afgevaardigden, hopende op de hun toe te kennen belooning, daardoor niet geheel onafhankelijk zouden staan

tegenover degenen, naar welke zij waren afgevaardigd ¹⁾. Zoo veel is zeker, dat in 1651 door de Staten-Generaal werd vastgesteld, „dat de heeren, die van wegen desen Staet in eenige ambassaden, deputatiën off bedieningen buyten 's Landts wierden gebruyckt ende geemployeert geobligeert ende gehouden waeren met eede solemneel te beloonen ende sweeren dat sij geene giften, gaven of geschencken souden nemen off ontfangen onder wat naem off pretext het oock soude mogen sijn ende vervolgens oock geenderhande giften, gaven off geschencken conden off vermochten te ontfangen selffs niet de ordinaris presenten die naer ordinaris gebruyck in het reyk off aen de hoven daer sy resideren aen alle ministers werden gegeven”.

Van deze resolutie was echter bij verscheidene gelegenheden, niet alleen door de Staten-Generaal, maar ook door de Staten der verschillende provinciën afgeweken, waardoor „niet anders, dan disordre ende confusie wierden veroorsaect”.

Om deze zaak nu definitief te regelen werd 29 April 1675 door de Staten-Generaal een resolutie genomen, waarbij vastgesteld werd,

„dat Haer Ho. Mo. Ministers, die in eenige Ambassades, Deputatien, off bedieningen buyten 's Landts wierden geemployeert mede sullen ontfangen de ordinaris ende gewoonlycke presenten, die naer ordinaris gebruyck aen alle ministers publyckelyck, 't sy in haer reysen door eenige plaetsen off op haer vertreck ende afscheyt van de hoven daer

¹⁾ Zie voor de bezwaren door de Staten-Generaal gemaakt omtrent het aannemen der geschenken door hunne gemachtigden bij het sluiten van het 12-jarig bestand in 1609 VAN LOON II. blz. 51 en *Jaarboek* 1936. blz. 9.

sy residieren, werden gegeven ende dat de voornoemde ministers voor sooveel alle andere giften, gaven off geschencken aengaet sullen sijn ende blijven verbonden aen de voorschreven eedt van geenderhande andere giften, gaven off geschencken te mogen nemen off ontfangen, ende is daer nevens van gelycken vastgesteld, dat geenderhanden dispensatie daer omtrent sullen mogen werden gedaen, in eeniger hande manieren, ende sullen de gemelte haer Ho. Mo. Ministers uyt eenige Ambassaden, Deputatien, ofte bedieningen thuis gecomen synde nevens haer rapport oock alhier ter vergaderinge exhiberen de voorschreve ordinaris ende gewonelycke presenten bij deselve ontfangen, ende sal tot dien eynde extract van dese haer Ho. Mo. resolutie gestelt werden achter de Instructie van alle haer Ho. Mo. Ministers, die in eenige ambassaden, deputatiën ofte bedieningen buyten 's Landts sullen werden geemployeert".

Sedert 1675 tot op het einde der 18de eeuw komen nu in de Resolutiën der Staten-Generaal regelmatig opgaven voor door de verschillende afgezanten gedaan over de hun toegekende „vereeringen", met verzoek om deze te mogen aannemen. Steeds werd dit verzoek toegestaan, geen enkele maal vond ik, dat er eenige bedenking gemaakt is.

Natuurlijk heeft het geen zin om alle „vereeringen" op te sommen, die zijn toegekend of de namen der begiftigden te vermelden. Het leek mij voldoende de voorwerpen te noemen, die door de verschillende regeeringen vereerd werden. Slechts wanneer een geschenk gegeven werd als belooning voor een meer belangrijk historisch feit (het sluiten van een vrede b.v.), heb ik daarvan meer uitgebreid melding gemaakt.

In de eerste plaats werden herinneringspenningen, meest in goud, vereerd aan de afgezanten van den Staat,

gezonden naar buitenlandsche hoven bij het overlijden van een regeerenden vorst, de troonsbestijging van een nieuwen heerscher, het sluiten van een huwelijk, bij de geboorte van een prins of prinses, het tot stand komen van een vrede of een andere min of meer belangrijke gebeurtenis. De toegekende herinneringspenningen zijn alle in de numismatische litteratuur beschreven, meest zeer bekende penningen, die in zilver of brons veel voorkomen. Meestal werden deze door den vorst, door een kabinet-secretaris of door een kamerdienaar den gezant ter hand gesteld, of wel, hij vond ze aan een plechtigen maaltijd op zijn bord, zooals b.v. in 1741 de Resident COYMANS te Kopenhagen den Staten-Generaal berichtte, dat „aen het Hof aen de Tafel van den Heere Opper-Hofmaarschalck gespijst hebbende, op yeder Bord een silvere Medaille hadde geleegen, hebbende aan de eene zijde de afbeeldingh van het nieuwe Slot, en op de andere zijde een Inscriptie”.

Gouden kettingen met daaraan hangende penningen, zooals hier te lande door de Staten-Generaal vereerd werden, vond ik slechts zelden vermeld. In 1764 vereerde de Fransche Koning LODEWIJK XV aan den gezantschaps-secretaris bij zijn vertrek „een goude Kettingh en Medaille met het Beeltenis van den Koning van Frankryck”. De Koningin van Hongarije MARIA THERESIA schonk in 1742 een gouden ketting en medaille, met diamanten omzet, aan den Consul GERBRANDS „voor sijne gedaane diensten”. In 1709 vereerden de Staten van Braband aan „de Heeren haer Hoogh Mogende Gedeputeerden te Brussel, een Silver vergult Lampet, met een inscriptie, voor de diensten door haer gedurende het beleigh van de Stadt Brussel aen de voorschreve Provincie van Brabant te sijn gedaen”. In 1773 schonk Prins KAREL van Lotharingen, Gouverneur-Generaal der Oostenrijksche Nederlanden, den gezant

GEELVINCK bij zijn afscheid, een snuifdoos met juweelen bezet.

Baron HENDRIK HOP „haer Hoog Mog. Minister Plenipotentiaris aan het Hof te Brussel” bericht 26 April 1780 den Staten-Generaal „dat door verscheide connectien de gelegenheid gehad hebbende te Hamburg en seedert eenige diensten, dewelke geen betrekking hoogenaamt, met politieke saaken hadden, aan den Koning van Polen te doen, hoogstgedagte zijne Majesteit tot een bewijs van dankbaarheid hem seer versogt hadde aan te neemen het Lind van de Ordensteeken van St. STANISLAUS, met bijvoeging, dat aan zijne Koninglijke Hoogheid de Prins Gouverneur Generaal der Oostenrijksche Nederlanden soude versoecken hem het gemelde Lind om te doen, waarop hij zijne Majesteit ten eersten versogt had sulks niet te doen en het aannemen van gemelde Orde volstrekt geweigert, dog zijne weigering gegrond op reedenen, die niet anders dan door hoogst den selven moesten (goed) gekeurt worden. Dat hij gedagt had, dat het daar bij soude blijven, dog dat den Koning, volhardende met hem een blijk van zijne erkentenis te willen geven, hem deeser dagen hoogst desselfs Pourtrait met eenige diamanten omgeset, in een goude snuifdoos gesonden had, het geen hij dagt niet behoorde te declineeren”.

Dit is de eenige maal, dat ik in de Resoluties der Staten-Generaal melding gemaakt vond van het verleenen van een ridderorde.

Een „schitterend geschenk”, het portret van den vorst met diamanten versierd, een snuifdoos met edelsteenen bezet of wel een gouden ring, met diamanten, zal zeker wel steeds zeer welkom zijn geweest. Ik vond vermeld, dat in 1699 Koning WILLEM III „den Heer van den Brande van KLEVERSKERCKE, haer Hoogh Mogende Ordinaris Ambassadeur aen het Hof van Syne Majesteyt van Groot

Brittanniën" zijn portret met diamanten versierd heeft vereerd, toen hij uit Engeland naar Nederland terugkeerde. Verder ontvingen in 1680 de heeren JACOB BOREEL en VAN WEEDE, naar Frankrijk afgezonden geweest, om met LODEWIJK XIV te onderhandelen over diens voorstel tot het sluiten van een verbond, „twee Boten van Diamanten", terwijl hun Secretaris een gouden ketting met medaille vereerd werd. In 1698 vereerde LODEWIJK XIV den extra-ordinaris ambassadeur VAN ODYCK „het Portrait van den Koningh omset met Diamanten" ²⁾. LODEWIJK XVI schonk in 1785 de afgezanten der Staten-Generaal, de heeren M. LESTEVENON VAN BERKENROODE en Mr. G. BRANTSEN, wegens „de Ratificatie van het Tractaat van Defensie-Alliantie" ³⁾, eveneens zijn beeltenis „rijk met brillanten omset".

Den secretarissen dier ambassadeurs werd, namens den Keizer van Oostenrijk, „voor alle de moeite, die zij gedurende den loop van de Negociatiën hadden genomen, tot een Present gegeven een goude geëmailleerde Snuifdoos, in ieder welke drie Billetten waren van duisend Livres het Billet".

Hunne beeltenis met diamanten versierd schonken o.a. ook JOSEPH I, Keizer van Oostenrijk, in 1710 aan Consul HOCHPIED te Smyrna „voor zijne lange diensten aan het Keizerrijk gedaan", verder de Sultan van Turkije in 1712 aan den gezant bij zijn hof COLJER „voor de genomen moeyte in het bevorderen van de Vrede tusschen meer hoogstgedachte syne Czaersche Majesteyt ende de Ottomanische Porta", terwijl in 1719 aan denzelfden gezant

²⁾ In de *Mededeelingen van den dienst van Kunsten en Wetenschappen der Gemeente 's-Gravenhage* III (1933) wordt op blz. 99 een dergelijk medaillon afgebeeld.

³⁾ Zie de gedenkpenning op het sluiten van dit verbond in *Vervolg VAN LOON*, no. 628.

een dergelijk geschenk vereerd werd „tot dancksegginge van de genomen moeyte, ten regarde van haar Hoogh Mogende mediatie, in het behandelen van de vrede van Passarowitz ⁴⁾ gepresteert”.

De Koning van Sardinië vereerde onzen Gezant bij zijn hof bij zijn afscheid in 1774 „hoogst desselfs Portrait, rijkelijk met brillanten omset”.

Ten slotte schonk in 1781 de Zweedsche Koning GUSTAAF III aan DIRK WOLTER VAN LIJNDEN VAN BLITERSWIJK, „Haar Hoog Mog. geweesen extraordinaris Envoyé” aan zijn hof, in gelijke betrekking te Weenen benoemd, bij zijn vertrek daarheen eveneens zijn portret met brillanten omzet.

Toen in 1772 de buitengewone gezant aan het hof te Madrid, de heer VAN HEECKEREN TOT BRANTSENBURG, bij zijn afscheid het portret van den Koning, met diamanten omzet, was vereerd geworden, deelde hij mede „dat hij aan den bringer het ordinaris Contra present van 25 pistoolen gegeven hadde”, en verzocht dit bedrag in declaratie te mogen brengen, hetgeen werd toegestaan ⁵⁾).

Behalve de reeds hierboven vermelde gouden snuifdoozen, die meest met diamanten versierd waren, vond ik nog, dat dergelijke doozen gegeven werden door den Koning van Polen (een blaauw geëmailleerde doos, met het portret van hoogst gedagte zijne Majesteit met brillanten versierd), den Keurvorst van Keulen in 1796 aan den gezant VAN LANSBERGE („een zeer fraaye goude geëmailleerde octagone Snuyfdoos, waarop een medaillon bezet met fijne paerlen”). De begiftigde deelt nog mede, „dat, wanneer hij die Vorst, des middags aan Tafel

⁴⁾ 21 Juli 1718 tusschen Oostenrijk en Turkije gesloten.

⁵⁾ Ik vond dit declareeren van het contra present voor den bringer nog herhaaldelijk vermeld.

gaande, daarvoor zijne dankbaarheid betoonde, hoogst dezelve hem had gelieven te zeggen, dat hij dit niet moest considereeren als een Present, welk men gaf aan een Minister bij zijn vertrek, maar als een vriendschapsgifte tot geheugenis" ⁶⁾). Op een bijzondere wijze kwam de heer VERELST, „extra-ordinaris Envoyé en Plenipotentiaris aan het Hof van Syne Majesteit den Koning van Pruisen", aan zijn snuifdoos. Hij deelt 22 October 1765 den Staten-Generaal mede, dat hij „in het gepasseerde voorjaar geïnformeeert wierde, dat den Koning overal na een klein Wind hondje liet zoeken, dat bij geval een diergelijk hebbende, de vrijheid had genoomen, het selve aan hoogstgedagte sijne Majesteit te senden, die de goedheid had het selve aan te neemen, en hem eenige dagen daarna bij de groote Revue daarvoor op de gracieuste manier te bedanken. Dat door den Graaf VAN FINKENSTEIN daags te vooren was versoght geworden aan syn Huis te koomen, dewelke hem van wegens den Koning een magnifique Snuyfdoos, met brillanten omzet en met hoogstdesselfs Portrait vereiert met de flateuste uitdrukking van syn Majesteits genoegten over sijne conduites gedurende den ganschen tijd van sijn Ministerie aldaar; en het plaisir, dat hij Heer VERELST aan hoogstdeselve met het Windhondje gedaan hadde".

17 November 1791 vraagt REINIER DE COOQ VAN HAEFTEN, gezant te Weenen, verlof om te mogen aannemen een gouden snuifdoos, versierd met het portret van den Keizer, door diamanten omgeven. Hem was deze doos door den Keizer vereerd, daar deze „hem zijn genoegten over de diensten, die hij bij de sluiting van den Vreede van Sistow beweezen had willende toonen".

⁶⁾ Na 1796 zijn geen verdere „vereeringen" in de Resolutiën der Staten-Generaal vermeld.

Gouden ringen, meest met diamanten of brillanten versierd, werden o.a. in 1786 vereerd door den Keizer van Oostenrijk aan de afgevaardigden bij het hof te Weenen WILLEM LODEWIJK, graaf VAN WASSENAER en VAN LEYDEN, verder door den Koning van Polen, die in 1746 aan den gezant bij zijn hof den heer CALKOEN „een ringh met een brillant en sestien kleyne brillanten daarom” door zijn kabinet-Secretaris liet ter hand stellen.

25 November 1791 vroeg en verkreeg AREND WILLEM, baron VAN REEDE, gezant aan het hof van Pruisen, verlof om van den Erfprins van Oranje te mogen aannemen „een zeer fraay zak-horologie, met deszelfs ketting, van een keurlijken arbeid en met paarlen en diamanten gegarveert”, ter herinnering aan het huwelijk van Erfprins WILLEM FREDERIK van Oranje met Prinses FREDERICA LOUISE WILHELMINA van Pruisen.

In 1719 werd aan den Turkschen gezant COLJER, namens de Republiek Venetië vereerd „een gouden Schotel of Bassyn, van dezelfde groote ende valeur als hij ambassadeur COLJER wegens de Carlowitsche vrede ⁷⁾ hadde bekomen in den naam van den Hertogh van de Republicq van Venetië, thuyt gesonden hadt”. Deze tweede schotel werd hem aangeboden „wegens de overtollige goetheden, die haar Hoogh Mogende met der selver gepresseerde mediatie, in het voltrecken van de vrede te Passarowitz getroffen, aan de Republicq hadden betoont en hem singulierlyck bedanckt voor de genomen moeyte daer omtrent”.

Het meest prozaische geschenk: een som gelds werd den afgezanten bij hun vertrek aangeboden door Engeland, waar ik in 1763 vermeld vond, dat het „ordinaris present”

⁷⁾ 31 Jan. 1699 tusschen den Keizer, Polen, Venetië, Rusland en Turkije gesloten onder bemiddeling van Engeland en de Vereenigde Gewesten.

van 1000 £ aan den gezant Mr. JACOB BOREEL was aangeboden, zijn Secretaris ontving 120 £. In Rusland bestond het gewone geschenk uit 8000 Roebels, benevens „het portraict van haare Keiserlyke Majesteit (CATHARINA II) op een snuifdoos met brillanten”, waarmede de heeren WILLEM LODEWIJK, graaf VAN WASSENAER en DERK JAN VAN HEECKEREN in 1781 verblijd werden, die in 1780 naar Rusland gezonden waren, ter zake van de gewapende neutraliteit.

Toen in 1743 de Resident aan de Saksische en Poolsche hoven CAREL RUMPF gezant aan het Zweedsche hof geworden was, ontving hij bij zijn vertrek uit Dresden naar zijn nieuwe residentie behalve een „schoone brillante ringh met kleyne brillanten beset”, nog „een goudbeurs van 2000 daalders courant of 4000 guldens Hollands”.

Bij zijn vertrek uit Portugal in 1758 ontving de heer BOSC DE LA CALMETTE, „haar Hoogh Mogende Minister geweest zijnde aan het Hof van sijne Majesteit den Koningh van Portugal”, het gewone „afscheyds Present” van aght goude Staaven”, die wel spoedig tot Hollandsche dukaten zullen zijn vermunt!

Toen in 1729 de vrouw van den Resident van den Staat der Vereenigde Nederlanden bij den Neder-Saksischen Kreitz te Hamburg, Mr. JAN JACOB MAURITIUS, te Hamburg bevallen was, verzocht de gelukkige vader „de regeeringh van gemelde stadt tot Peter over de jonggeborene”. Dit verzoek werd „met alle bedenckelyke gratie geaccepteert” en „burgemeester ANDERSON gedeputeert om in der selver naam ten doop te staan”. Als pillegift werden hem ter hand gesteld „twaalf goude stucken, ter waarde van 120 ducaten”. Op het verzoek deze stukken — de bekende gouden Portugalöser, die de stad als vereeringspenningen liet vervaardigen — te mogen aannemen, werd goedgunstig beschikt.

In 1644 werd WILLEM BOREEL met twee anderen door de Staten-Generaal als Extra-ordinaris ambassadeurs naar Engeland afgevaardigd als bemiddelaars tot het bijleggen der geschillen tusschen KAREL I en zijn Parlement. Na een verblijf van 17 maanden in Engeland moesten zij hunne pogingen opgeven. BOREEL was intusschen door den Koning tot Ridder-Baronet verheven en ontving bij zijn vertrek in 1645 een ovalen gouden draagpenning, die nog steeds bij de familie bewaard wordt. Hij vertoont op de voorzijde het naar links gewende borstbeeld van den koning met omschrift: CAROLVS D G MAG BR FR ET H REX en op de keerzijde, tusschen twee blad-vormige versieringen het opschrift: GVIL^{NO} BOREEL - EIVSQ - NATV MAIORI - IN P PETVVM.

Ook vond ik, dat de vrouwen van de gezanten een enkele maal met geschenken verblijd werden. Van deze geschenken wil ik slechts het volgende vermelden. In 1730 berichtte de Consul GERBRANDTS te Tripoli, dat „den Commandeur DE GUION, die met 5 Fransche fregatten tot Tripoli was geweest, om de vrede aldaar te sluyten, voor de hulp en assistentie, die hij aan de Fransche Slaven hadde bewesen, aan desselfs Huysvrouw hadde vereert een Goude Tabacks Doose van de waarde van 500 livres; dat naderhandt een Ridder van Maltha, den Heere DE SABBANY, met Monsieur DE RAISMONDIS, nieuwe Fransche Consul, aan 'sijn huys was gekomen en tot erkentenis van sijne diensten, uyt naam van den Koningh, en op ordre van den Graaf VAN MAUREPAS, Minister en Secretaris van Staat, aan sijn Huysvrouw noch hadde gepraesenteert een kasje, waar in een kleedt van een goude stoffe met twee Fontanjes, en vier soogenaamde Palatines”. Hij vroeg verlof de aangeboden geschenken te mogen behouden, hetgeen werd toegestaan.

A. O. VAN KERKWIJK.